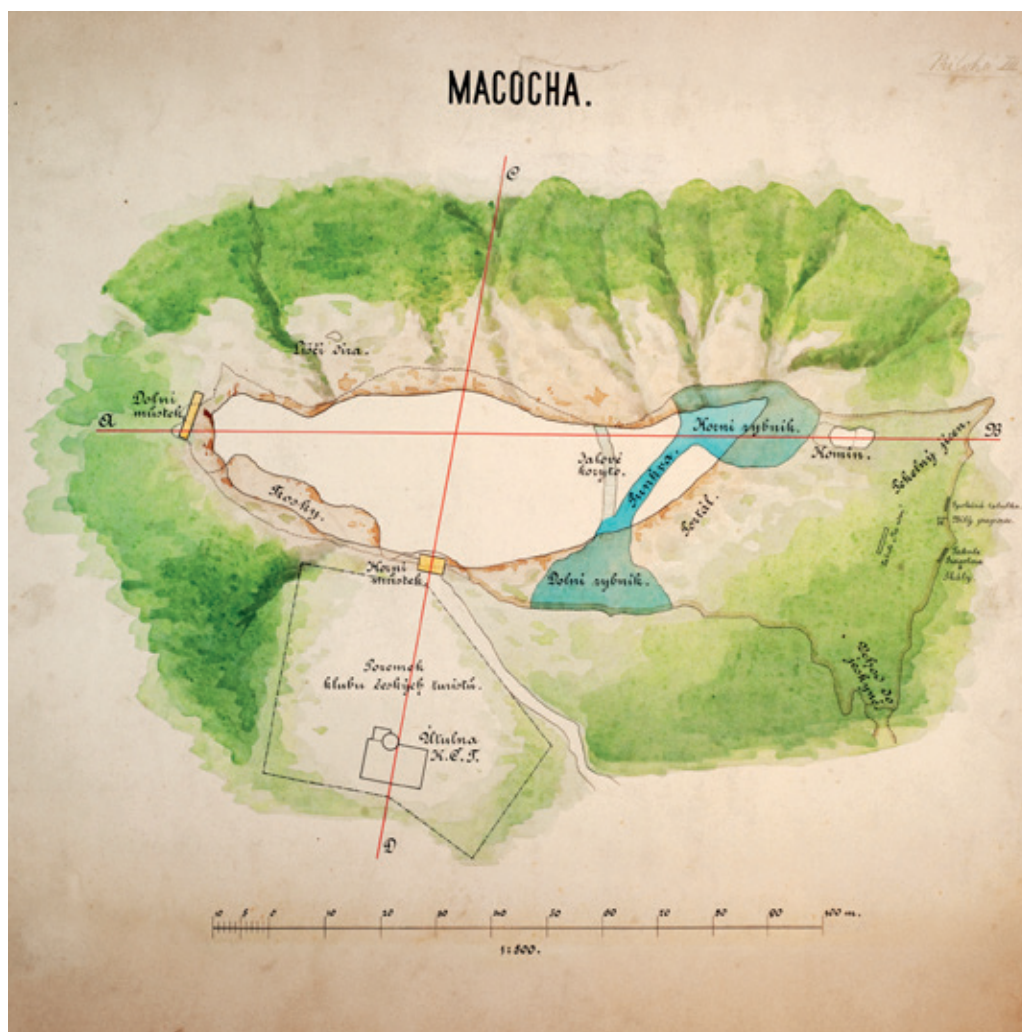

Expedice Karla Absolona na dno Macochy v roce 1903

Petr Zajíček

Až do roku 1914 bylo dno propasti Macochy v Moravském krasu přístupné pouze shora po lanech či žebřících. Od prvního sestupu v roce 1723 proběhla řada dalších dobrodružných výprav i vědeckých expedic do těchto jinak nedostupných míst. Na začátku 20. století zorganizoval

Karel Absolon celkem 5 sestupů do Macochy. K těm nejvýznamnějším patří výprava uskutečněná v roce 1903. Účastníci pobýli na dně propasti celkem čtyři dny a tři noci. Expedice přinesla mnoho zajímavých poznatků i objevů.

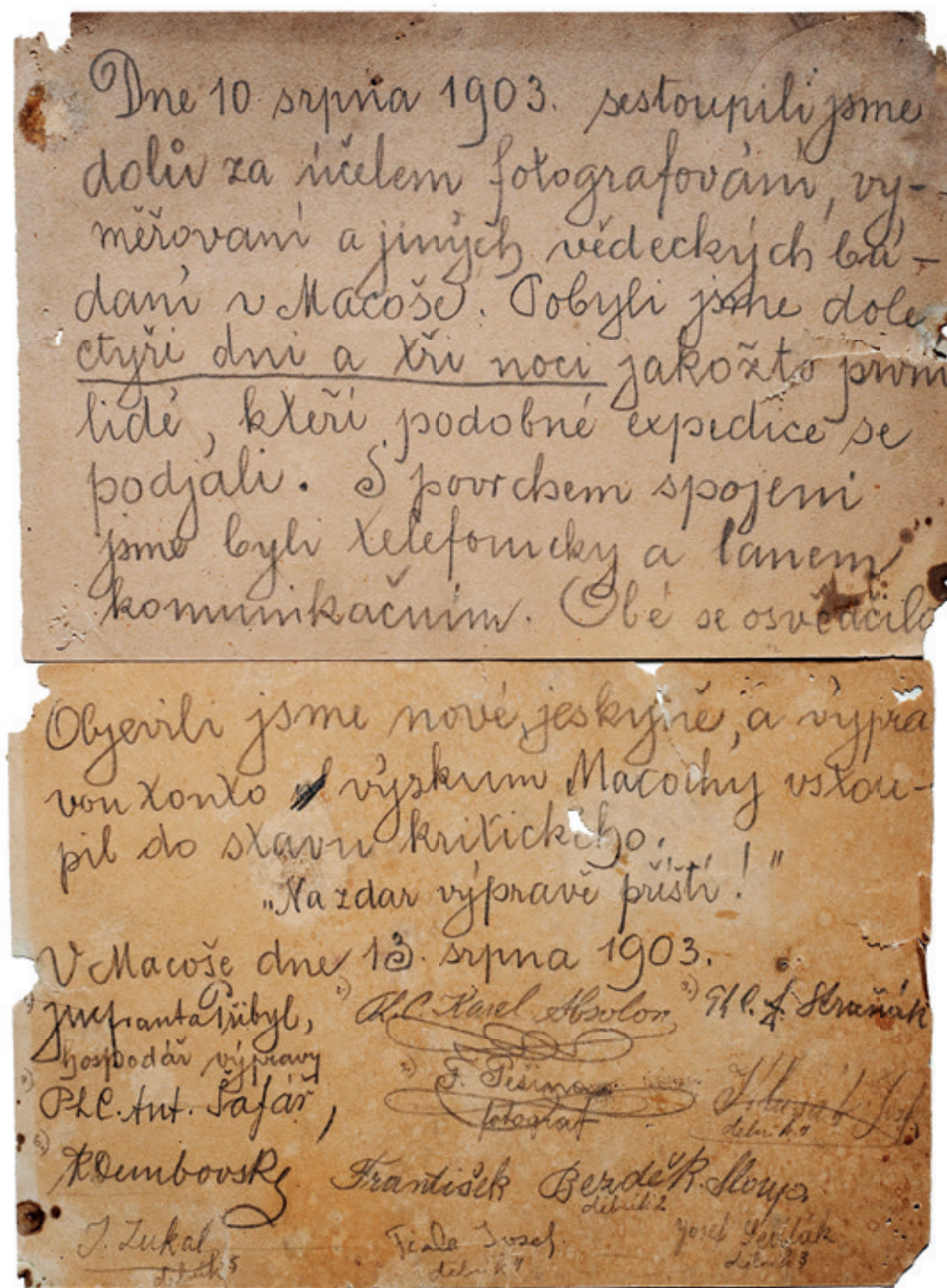

Postupně poznávání 138,5 metrů hluboké propasti probíhalo od prvního sestupu téměř dvě století. Účastníci výprav přidávali nové a nové poznatky, popisy, později i náčrtky a plány propasti. I když ty první velmi nepřesné. Ve druhé polovině 19. století už byla propast a většina dostupných navazujících jeskyní z podstatné části dobře prozkoumána a badatelé hledali další pokračování, protože věděli, že řeka s jezery na dně Macochy je tentýž vodní tok co ve vývěru Punkvy v Pustém žlebu. A v začátku 20. století byly průzkumy dna Macochy v režii Karla Absolona a jeho výzkumné skupiny. V letech 1901–1909 podnikl celkem pět výzkumných expedic na dno. Jejich cílem bylo podrobně prozkoumat všechny dostupné části Macochy a navazujících jeskyní z pohledu více vědních oborů. Hlavním důvodem speleologických průzkumů byly možné objevy nových prostor mezi dnem Macochy a Pustým žlebem, o jejichž existenci už nikdo nepochyboval. Expedice s čtyřdenním pobytem na dně se uskutečnila v roce 1903. Badatelé měli na dně bivač s veškerým vybavením a všichni aktéři pobývali na dně po celou dobu.

Výpravy se účastnilo celkem šest badatelů (F. Straňák – botanik, A. Šafář – fyzik a matematik, F. Přibyl – právník, J. Pešina – fotograf, K. Absolon, R. Dembovský – asistent hornického oddělení) a šest dělníků (Sedlák, Klusák, Štrajtr, Fiala, Blažek a Bezděk).

Ztracená data z měření

O přípravách a průběhu této náročné expedice, která proběhla ve dnech 10.–13. 8., bylo podrobně napsáno již mnoho statí a článků. Je například všeobecně známo, že kromě lan, světél, člunů, mapovacího zařízení, stanu, nádob k odběru vzorků a jídla bylo

Autentický ručně psaný list s podpisy účastníků expedice v roce 1903 Foto Petr Zajíček, archiv MZM Brno

na dno spuštěno velké množství beden s nejlepším francouzským koňakem a ve večerních a nočních hodinách se z propasti ozývaly prostonárodní písně. Velmi významná je však zmínka o přístrojovém vybavení k měření ovzduší: „Pro meteorologická pozorování spokojili jsme se tehdy s Lambrechtovým cestovním polymetrem, kterým možno pozorovat teplotu, relativní vlhkost v procentech, rosný bod, tlak vodních par v milimetrech, váhu neviditelné vzduchové

vlhkosti v gramech na 1 metr krychlový atd.“ (Absolon 1970).

Je tedy zřejmé, že během expedice byly průběžně měřeny hodnoty teploty, vlhkosti a tlaku ovzduší na dně Macochy. Dosud se však nepodařilo nalézt publikaci, kde by byly výsledky těchto měření publikovány, a zatím ani není známo místo uložení originálních zápisů. Zvláště údaje o teplotě na dně

propasti by byly nesmírně cenné, protože by tak byly k dispozici srovnávací hodnoty s teplotou v těchto místech v současnosti. Z historických měření jsou tak k dispozici pouze hodnoty jednorázových měření v této lokalitě z konce 19. století. A je velmi zajímavé, že tyto hodnoty ukazují téměř stejnou teplotu ovzduší jako ve stejném období dnes. Nicméně ucelenější řada teplotních údajů z doby Absolonovy expedice by byla bezesporu nesmírně přínosná.

Objevy nových jeskyní

Ačkoliv během této expedice se nepodařilo proniknout do tehdy hypotetických prostor dnešních Punkevních jeskyní, byly objeveny nové jeskyně, ač nevelkého rozsahu. K nejvýznamnějším objevům patří nalezení Pasovského jeskyně, jejíž propastovitý vchod se nachází na konci strmého suťového svahu pod tzv. Pekelným jícnem. Absolon se k tomuto místu pokusil dostat již při první expedici v roce 1901, avšak uklouzl a sjel až k břehu Horního jezírka. Nyní po dvou letech místo se svými kolegy překonal a jeskyni prozkoumal. Když přišli k ústí propasti do neznámé jeskyně, nedříve změřili hloubku a pak spustili lanový žebřík. Autentické Absolonovy dojmy z objevu vystihuje následující stat: „Kraj propasti netvořila pevná skála, ale zase dva balvany na sobě položené a přes kraj přesahující. Proto jsme se hleděli přesvědčit pořádnými údery kladivem, zda jsou bezpečné. Byly. Nyní žebřík byl spuštěn a dva sestoupili jsme dolů, zatímco Přibyl zůstal na výstupku a svítil nám na cestu. Žebřík visí úplně ve vzduchu, a proto dosti komičá. Čekal jsem, že dole budou chodbičky téhož typu jako v Červíkových jeskyních. Zatím otevřela se však rozložitá síň 15 metrů dlouhá, 12 metrů vysoká, uprostřed 2 metry, na obou koncích 4,6 metru široká. Vedle Erichovy jeskyně je to největší prostora na dně Macochy, větší nežli jeskyně Trámová. Směr jeskyně je téměř jihovýchodní. Půda je pokryta hlinitým příkrovem s většími i menšími balvany. Na jedné podélné stěně jsou vytvořeny velkolepé škrapy. Strop je prorván různými komíny, úplně uzavřenými spečenými balvany. Pěkný pohled je na ta místa, odkud jsme do nové jeskyně vnikli. Otvorem prozařuje sem ještě tlumené denní světlo, takže černá Přibylůva postava odrážela se strašidelně od světlejšího pozadí. Dozadu přichází jeskyně v úžinu 5 m dlouhou, 1,5 m širokou a 5 m vysokou, na konci úplně balvany zanesenou. Podobná, 3 m dlouhá úžina táhne se ihned pod stěnu sestupu...”

Karel Absolon se svými kolegy podrobně zkoumal i další jeskyně: Trámovou, Erichovu, Podmůstkovou a jeskyně Červíkovy. Nejvíce úsilí věnoval jeskyni Trámové, která se jevila jako nejnadějnější místo k objevům ve vápencovém masivu mezi Macochou a Pustým žlebem. Indicie to byla naprosto správná. Nebylo však v možnostech začít s rozsáhlými

průzkopovými pracemi. Existenci těchto hypotetických prostor potvrdzoval silný průvan v těchto místech.

Botanické a další výzkumy na dně macochy.

Jedním z členů výpravy v roce 1903 byl i známý botanik František Straňák. Provedl podrobnou revizi vegetačního pokryvu na dně propasti a v dostupných místech na stěnách. Evidoval desítky druhů převážně chladnomilných rostlin. Jediné, co tehdy nezaznamenal, byl výskyt endemické chladnomilné rostliny Kruhatky matthioli (*Primula matthioli*). Tu našel až o 16 let později botanik Josef Podpěra. Absolon také pokračoval ve svých zoologických průzkumech bezobratlých živočichů, avšak nic převratného neobjevil. Doplnil pouze poznatky ze své první výpravy na dno Macochy v roce 1901. Během expedice také vznikly podrobné plány jak dna propasti Macochy, tak všech přilehlých jeskyní. V podrobných popisech pak Absolon nastínil množství dalších objevů. Bylo zřejmé, že tato Absolonova výprava nebyla poslední. Sám badatel, který vystupoval z propasti jako poslední, velmi emotivně popisuje své pocity:

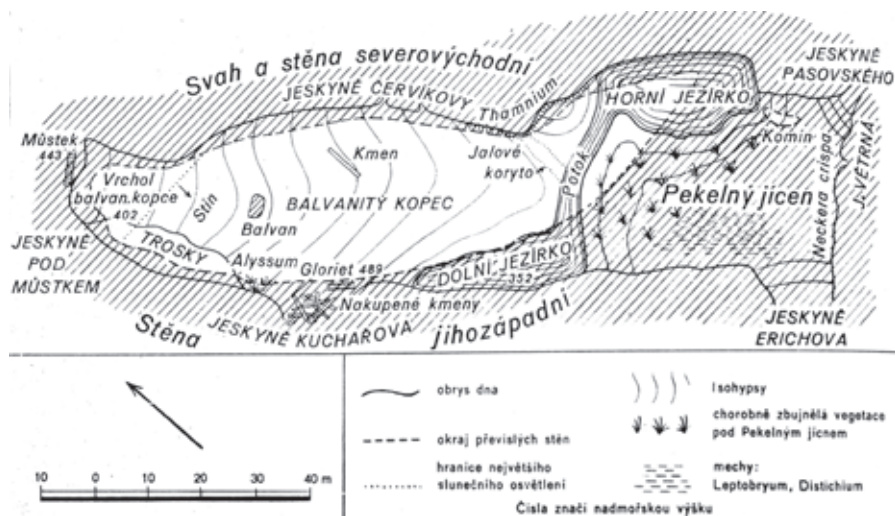
„Osaměl jsem na dně. Tak mně bylo divně, sám nevím proč, smutně. Naposled jsem se ještě rozhlédl na do propasti, dozadu na naše ležení. Bílé lavice a prapor ostře se odrážely od zasmušilých skal. Bleskem prolétla mi hlavou upomínka na všechny ty divné události, které se právě staly. Punkva krásně šuměla, jako by se se mnou loučila. Vše mi připadalo tak drahé, milé, co bych neměl snad ještě opouštět. Ne na dlouho, šeptal jsem si. S Bohem Macochi!“

Záběr na pracoviště se stanem na dně Macochy během expedice Reprofoto Petr Zajíček, archiv SJČR

Fotografie ze dna Macochy pořízená během expedice Foto Petr Zajíček, archiv SJČR

Mapa vegetačního pokryvu dna Macochy, jeden z mnoha dokladů z Absolonových expedic Foto Petr Zajíček, soukromý archiv autora

Absolonovy myšlenky byly předzvěstí dalších událostí. O dva roky později zorganizoval ještě o den delší expedici s početnější skladbou účastníků. V dalších letech pak systematicky plánoval strategii dalších speleologických průzkumů a prací, které v roce 1909 vedly k objevu prvních částí systému Punkevních jeskyní. ■

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz